

KIRJALLISUUTTA

Näiden tulevaisuuden yhteiskuntien hahmottamisen jälkeen tutkijat palasivat nykypäivään tarkastelemaan mihin nykyiset toimenpiteet johtavat, edistävätkö ne kehitystä kohti A- vai B-yhteiskuntaa.

Tämä mielenkiintoinen raportti on tarkoitettu keskustelun pohjaksi. Voi vain toivoa, että asiasta kiinnostuneet saisivat sen käsiinsä. Kuuleman mukaan siitä on jo otettu 2. painos ja sitä pitäisi olla lainattavissa ainakin kuntien pääkirjastoissa.

Maija Karhunmaa

Viisi tapaa nähdä tiedotustutkimus?

*Veikko Pietilä: Tiedotustutkimus: teitä ja tien-
viiittoja, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos,
sarja C no: 3/1982.*

Veikko Pietilän keskeinen ajatus keskustelumu-
nisteessaan on seuraava: Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa voidaan filosofisin ja metodologisista perusteista erottaa viisi käytännön kannalta relevanttia lähestymistapaa, ja näitä voidaan helpommin soveltaa tiedotusopilliseen ajatteluun ja tutkimukseen. Tulokseksi saamme 'ideaaliluokittain' viisi erilaista tiedotustutkimuksen »koulukuntaa». Tämä peruslähtökohta perustuu Pietilän monisteessaan »Selittämistä yhteiskuntatieteissä» suorittamiin tarkasteluihin. Samalla V. Pietilä sanoutuu irti aiemmasta »kahden tiedotustutkimuksen» käsityksestään.

Tarkastelen seuraavassa kriittisesti tätä teesiä.

Suomalainen näkemys jälkitekollisesta yhteiskunnasta

Viherä, M-L. & Kyyrö, H. & Luokola, T. & Rönkä, T. Tietoliikenteen uudet haasteet yhteiskunnassa. Posti- ja telehallitus 1982.

Posti- ja telehallituksen julkaisemassa tutkimusraportissa tarkastellaan yhteiskuntaa tietoliikenteen kannalta, ajankohtina nykyvuodet ja tulevaisuus jossain 50—100 vuoden päässä. Tutkimus ei käsittele teknisiä ratkaisuja, vaan sitä millaisia palveluja on tarjolla ja miten ne vaikuttavat ihmisten elämään.

Menetelmänä on skenaariotekniikka eli kurinalainen kuvittelu. Tutkijat hahmottelivat ensin tulevaisuuden yhteiskunnan kaksi vaihtoehtoa. A-yhteiskunnan johtavana periaatteena on taloudellisen kasvun ja B-yhteiskunnan taas henkinen kasvu. Mallit on rakennettu lähtien arvoista ja ihmiskäsityksestä, jotka kuvaavat kahta toisistaan poikkeavaa elämäntapaa. Näistä arvoista on johdettu yhteiskunnan tavoitteet, joiden perusteella yhteiskunnan aineellinen ja henkinen ympäristö on rakennettu. Tietoliikenteen tekniikka on samanlainen A- ja B-yhteiskunnissa, niitä vain käytetään eri tavoin koska arvot ovat erilaiset.

Raportissa on kiintoisinta juuri A- ja B-yhteiskuntien hahmottaminen. Tutkijoiden sympatioiden suunta ei jää epäselväksi, he haluavat etsiä tulevaisuutta, jotta voitaisiin ottaa huomioon inhimillisen elämän kaikki osa-alueet. Tietoliikenteen vaikutus ulottuu yhä laajemmalle, siksi pitäisi pohtia taloudellisten tekniikkien lisäksi myös sosiaalisia ja henkisiä vaikutuksia.

Suomalaisen tiedotustutkimuksen koulukunnat

Monisteensa johdantoluvussa V. Pietilä luo suppean katsauksen suomalaisen tiedotustutkimuksen historiaan ja nykyisyyteen. Malmbergin tarkasteluihin nojautuen Pietilä toteaa, että 60-luvun loppupuolella suomalaisen tiedotustutkimukseen syntyi kaksi tiedotusopillista koulukuntaa, joita keskeisten edustajiensa mukaan kutsutaan 'wiiolaisuudeksi' ja 'nordenstrengläisyydeksi'. Pietilän mukaan näitä koulukuntia voidaan leimallisesti luonnehtia siitä lähtien, miten ne hahmottavat tutkimuskohteensa tai -esineensä.

'Wiiolaisuuden' tutkimusesineeksi tematisoituu viestintäjärjestelmä järjestelmäteoreettisesti jäsennettynä, ja keskeinen tutkimusongelma on viestintäjärjestelmän toimivuuden ja tehokkuuden tutkiminen. 'Wiiolainen' tiedotustutkimus on siten selvästi välineellistä sisältönsä.

'Nordenstrengläinen' koulukunta puolestaan näkee keskeisenä tutkimusesineenä viestinnän sisällön tarkastelun, ja tässä suhteessa se edustaa oppositiota 'wiiolaisuuteen' nähden. Kuitenkin näitä koulukuntia yhdistää Pietilän mukaan se, että kumpikin näkee viestinnän tiedon siirto- tai vaihtoprosessina.

Perinteisesti kommunikaatiota on tarkasteltu kahdesta eri aspektista: toisaalta (tiedon) siirtämisen, ja toisaalta osallisena olemisen aspektista. Edellisestä näkökulmasta päädyminen tiedon siirtoon ja vaihtoon, ja tämä näkökulma yhdistää V. Pietilän mukaan 'wiiolaisuutta' ja 'nordenstreng-